

MOHÁCS SZEREPE A MODERN MAGYAR POLITIKAI ESZMETÖRTÉNETBEN

KOVÁCS GÁBOR ÉS MESTER BÉLA
MTA BTK Filozófiai Intézet

Tanulmányunkban a Mohács-toposzt úgy tárgyaljuk, mint a *kulturális emlékezet* részét, mint assmanni értelemben vett *emléknyomot*, illetve Pierre Nora terminusával *emlékezhelyet*. Annak a leírására teszünk kísérletet, hogy mit *jelentett*, mi volt a *funkciója* a Mohács-toposznak a magyar politikai eszmetörténet egyes korszakaiban, és mi tette *alkalmassá* arra, hogy folyamatosan központi szerepet töltsön be a nemzet kulturális emlékezetében, holott kimutatható, hogy ennek a szerepnek a betöltésére más alternatívák is folyamatosan jelen voltak. A következőkben először röviden tisztázzuk Assmann és Nora említett fogalmait, ami már csak azért sem megkerülhető, mert azok az utóbbi években markánsan megjelentek a *Mohács emlékezetét* tárgyaló magyar diskurzusban is. E fogalmi és módszertani elemzés végső kérdése az lesz, hogy az említett fogalmak hogyan, milyen esetleges finomításokkal, értelmezésekkel alkalmazhatóak tárgyunkra. Ezt követően a hosszú tizenkilencedik század Mohács-diskurzusának az áttekintése következik oly módon, hogy a súlypontot a reformkor képezi, mint a Mohács-toposzt részletesen kidolgozó és a nemzeti emlékezet középpontjába helyező korszak, amihez képest a *kulturális emlékezet* kutatásában az előző korok anyagát csupán előzményként, a későbbiekét pedig egy már kész toposz esetleges módosulásaiént, jelentés- és funkcióváltozásaiént érdemes tárgyalni. A harmadik részben a hosszú tizenkilencedik században már aprólékosan kidolgozott Mohács-toposz első világháború utáni átértelmeződésének módozataival foglalkozunk, majd végezetül dolgozatunkat az ebben a korszakban indult diskurzusok második világháború utáni utóéletének a vizsgálata zárja.

I. Mohács mint emlékezhely és/vagy emléknyom sajátosságai

részévé válnak a nemzeti identitásról szóló diskurzusnak. A történettudomány által Mohácsról feltárt történeti tények csak annyiban kerültek szóba, hogy a tárgyalt időszakokban a kortársak számára milyen források voltak elérhetőek. A tanulmány középponti kérdése az volt, hogy *Mohács*, illetve a *Mohács-toposz* tágabb kontextusa hogyan jelent meg a magyar politikai közösségről való elméleti gondolkodásban a modern értelemben vett nemzet reformkori megalkotásával kezdődő és a két világháború közötti időszakokkal záródó időszakban. Természetesen ezeket a korszakhatárokat nem lehet, de nem is szükséges elvágólagosan érvényesíteni; így az eszmetörténeti vizsgálat kezdetén ki kellett térnünk a kulturális emlékezetnek azokra az áthagyományozott elemeire, amelyet a reformkori szerzők továbbgondolhattak; a végén pedig érintenünk kellett a huszadik századi magyar politikai gondolkodás legjelentősebb alakjának, Bibó Istvánnak 1945 után keletkezett, a tárgyba vágó írásait is: Bibó ugyanis ezekben a két világháború közötti diskurzusra reagált. A hatvanas években újonnan kibontakozó Mohács-vitának és következményeinek a tárgyalása azonban már túlnyúlt vizsgáldásunk keretein; nem volt tárgya dolgozatunknak.